

Rūdolfs Rubenis, Mg.hist.

Latvijas Universitātes Muzeja krājuma glabātājs

Latvijas Universitātes vēsturiskais karogs

Šogad 28. septembrī Latvijas Universitāte (LU) atzīmēs savu 102. gadskārtu, kuras neatņemamā sastāvdaļa ir tās akadēmiskie simboli un regālijas. Viens no tiem ir LU karogs, kas izgatavots un iesvētīts 1938. gada 16. novembrī¹. Unikālākais ir fakts, ka šis karogs PSRS okupācijas varas apstākļos ir saglabājies, nevis iznīcināts. LU karogam ir divi eksemplāri – oriģināls, kas glabājas Rīgas Vēstures un kuģniecības muzejā (RVKM) un kopija, kas glabājas LU Muzejā.

LU karoga ideja un izgatavošana

Lai gan LU dibināta 1919. gada 28. septembrī, pats LU karogs radies krietni vēlāk. **Ideja par LU karogu radās 1933. gada 17. jūnijā**, kad LU Studentu kora apvienība lūdza tā laika LU rektoram Jūlijam Auškāpam izsniegt karogu braucienam uz Igaunijas dziesmu svētkiem. LU studenti-koristi gribēja pārstāvēt savu universitāti Igaunijā, ejot zem LU karoga.² Tomēr lēmums par LU karoga iegādi tika pieņemts LU Padomē 1937. gada 20. oktobrī, nevis 1933. gada 17. jūnijā. Trīs gadus pēc Igaunijas dziesmu svētkiem darbu sāka LU Padomes nozīmēta Izdaiļošanas komisija³, kas uzņēmās veikt karoga izgatavošanas priekšdarbus. Finansējumu piešķīra Latvijas studentu korporāciju filistru (vecbiedru) biedrību savienība jeb Latvijas Filistru biedrību savienība⁴, un LU karoga zīmējuma maketu izstrādāja latviešu grafiķis, LU Arhitektūras fakultātes tēlotājmākslas darbnīcas vadītāja Vilhelma Purviša asistents **Jānis Borkovskis**. J. Borkovskis bija arī zīmēšanas pasniedzējs topošajiem arhitektiem.⁵ Savukārt LU karogu šūšanas darbus veica tā laika latviešu sieviešu tiesību

¹ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 39. l (Gada pārskati par Universitātes darbību 1929. gada 1. jūlijā-1939. gada 19. decembrī), 198. lpp.

² Grosvalds, Ilgars., Alksnis, Uldis. Latvijas Universitātes rektors profesors Mārtiņš Prīmanis. No: Tretjakova, Dita (sast.). *Profesors Dr. chem. Mārtiņš Prīmanis: Dzīve un darbs*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2014, 66. lpp.

³ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 5. l (Universitātes Padomes protokoli 1936. gada 15. janvāris-1938. gada 14. decembris), 132. lpp.

⁴ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 39. l (Gada pārskati par Universitātes darbību 1929. gada 1. jūlijā-1939. gada 19. decembrī), 279. lpp.

⁵ [1915.-1940. g. Mākslas izglītība](#)

aizsardzības organizācija - Latvju sieviešu nacionālā līga.⁶ Kad **1938. gada 16. novembrī Latvju sieviešu nacionālā līga uzšuva LU karogu, LU Padome uzticēja LU Teoloģijas fakultātes prof. Teodoram Grīnbergam iesvētīt karogu.**⁷ LU rektors nodeva to LU Studentu padomei, kas izlēma karogu novietot LU Mazajā aulā, kur 1919. gada 28. septembrī notika LU dibināšanas svētku akts.⁸

LU karoga oriģināls un kopija – kopīgais un atšķirīgais

LU karoga oriģināla labā puse (RVKM krājums)

LU karoga oriģināla pamatkrāsa ir kobaltzilā krāsas zīdā, ko ieskauj zelta bārkstis trīs apmalēs (izņemot to apmales daļu, kas savienota ar karoga kātu). Izmērs ir 108 x 138 cm.⁹ Karogā ir izšūti zelta krāsas uzraksti labajā un kreisajā pusē: labajā pusē centra daļā izšūts Latvijas Republikas lielais ģerbonis zelta toņu izpildījumā ar uzrakstu LATVIJAS UNIVERSITĀTE apakšā; kreisajā pusē izšūta LU emblēma (ozols ar 12 zariem, kas simbolizē katru LU fakultāti no 1919. līdz 1940. gadam alfabētiskā secībā -

Arhitektūras, Filoloģijas un filozofijas, Inženierzinātņu, Ķīmijas, Lauksaimniecības, Matemātikas un dabaszinātņu, Medicīnas, Mehānikas, Veterinārmedicīnas, Tautsaimniecības un tiesību zinātņu, Teoloģijas un Romas katoļu teoloģijas fakultātes).¹⁰ Arī zelta toņu izpildījumā apakšā izšūta LU devīze latīņu valodā: *SCIENTIAE ET PATRIAE* (Zinātnei un tēvzemei). Karoga kāts ir izgatavots no kļavas, kas lakots un beicēts. Tas ir izjaucams un saliekams ar zeltīta misiņa vītņi. Karoga kāta augšējo daļu ieskauj 8 zeltīti misiņa gredzeni, kur iegravēti katras no LU studentu akadēmiskās mūža organizācijas pārstāvošās jumptorganizāciju nosaukumi – Studentu korporāciju Prezidiju Konvents, Studenšu korporāciju Studenšu

⁶ Briedis, Juris (atb. red.). *Augstākās tehniskā izglītības vēsture Latvijā (2. daļa): Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē un Latvijas Valsts Universitātē (1919-1958)*. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte. 2004, 99. lpp.

⁷ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 5. l (Universitātes Padomes protokoli 1936. gada 15. janvāris-1938. gada 14. decembris), 244. lpp.

⁸ Karoga aicinājums.- Studentu Dzīve, Nr.79 (01.10.1939.)

⁹ RVKM, VRVM 70060

¹⁰ Gailiņa A. Universitātei bijis arī karogs.- Padomju Jaunatne, Nr. 7(1989.01.10.)

LU karoga kreisā puse (RVKM krājums)

Prezidija konvents, Studentu biedrību Vienību Savienība, Studentu Konkordiju Seniorāts, Studentu Koru apvienība, Studentu biedrība *Fraternitas Rusticana*, Studentu biedrība “Dziesmuvara” un LU Studentu padome kā visu LU studentu apvienojošā organizācija. Visiem gredzeniem ir datējums - **1939. g. 28. septembrī**. Šajā datumā LU atzīmēja 20 gadu jubileju, kam par godu tika noturēts svētku akts LU Lielajā aulā. Svētku aktā visu 8 jumborganizāciju pārstāvji

piesprauda zeltītā misiņa gredzenus.¹¹

LU karoga kopija arī ir izšūta kobaltzilā krāsas zīdā ar zelta bārkstīm un zelta uzrakstiem.

Izmērs tāds pats kā oriģinālam.¹²

Būtiska **atšķirība** kopijai no oriģināla ir **8 metāla gredzeni** bez attiecīgo studentu akadēmisko mūža organizāciju pārstāvošo jumborganizāciju iegravējumiem, jo 20. gs. 90. gadu sākumā studentu akadēmiskās mūža vēl nebija pilnībā atjaunojušas savu darbību Latvijā pēc neatkarības atjaunošanas. Arī kopš

LU karoga kopijas labā puse (foto: Toms Grīnbergs)

neatkarības atjaunošanas Latvijas studentu akadēmiskās mūža organizācijas vairs nav piesaistītas LU vai citām Latvijas universitātēm, jo organizāciju biedri pārstāv dažādas Latvijas universitātes; starpkaru periodā studentu akadēmiskajās mūža organizācijās drīkstēja iestāties

¹¹ RVKM, VRVM 70060

¹² Latvijas Universitātes Satversme

https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/www.lu.lv/Dokumenti/Julijs_2019/LU_Satversme.pdf

LU karoga kopijas kreisā puse (foto: Toms Grīnbergs)

tikai imatrikulēti LU studenti/es¹³. LU karoga kopiju izgatavoja 20. gs. 90. gadu sākumā, kuras autore ir daiļamatniece Ausma Apša. Kopija aizvieto oriģinālu.¹⁴ LU karoga kopiju iesvētīja 1991. gada 30. septembrī Rīgas Doma baznīcas prāvests Jānis Liepiņš.¹⁵

LU karoga izmantošanas problēma

LU karoga izmantošanu problēmu izraisīja visu LU pārstāvošo studentu akadēmisko mūža organizāciju **ideoloģiskās nesaskaņas**, kas radās starp konservatīvajām jeb “vāciskajām” korporatīvajām un liberālajām jeb “latviskajām” nekorporatīvajām organizācijām.¹⁶ Studentu/šu korporācijas uzskatīja, ka ar LU karogu vajag doties tradicionālajā 18. novembra gājienā no LU galvenās ēkas uz Rīgas Brāļu kapiem. Šajā gājienā pa priekšu iet studentu/šu korporācijas, kas nestu LU karogu. Tomēr nekorporatīvās studentu organizācijas (studentu konkordijas, studentu vienības u.c.) izteica protestu, pamatojot, ka LU karogs **ne tikai vieno korporatīvās, bet arī nekorporatīvās studentu organizācijas**. LU rektors Mārtiņš Prīmanis, būdams latviešu studentu korporācijas *Talavija* vecbiedrs, aizstāvēja ideju par LU karoga nešanu 18. novembra gājienā¹⁷. Tomēr caur LU Padomi nekorporatīvās studentu organizācijas panāca, ka 1938. gada 18. novembrī ar LU karogu nedevās uz Rīgas Brāļu kapiem. Notika mēģinājumi vispār panākt arī atteikšanos no LU karoga izmantošanas 18. novembra gājienā, taču tam nebija lemts piepildīties.¹⁸ Beigās M. Prīmanis panāca nepatīkamu kompromisu – korporatīvās studentu organizācijas ar LU mācībspēkiem nes LU karogu 1939. gada

¹³ LNA – LVVA. 5933. f. (Biedrība “Vācu studentu savienība Rīgā”), 1. apr., 4. l. (Noteikumi par studentu organizācijām pie LU, 1930. gada 26. februāris), 1-2. lpp.

¹⁴ Cēbere, Dzintra. Latvijas Universitātes karoga izcelsme. Cimbulis, Gunārs (galv. red.). *Universitas* (77/1997). New York: Latvijas Korporāciju apvienība. 1997, 12.lpp

¹⁵ Leimane, Zigrīda. LU atklāšanas gadadiena Rīga. *Universitas* (68/1992). <http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:129147|article:DIVL932|query:LU%20karoga%20iesv%C4%93t%C4%AB%C5%A1anu%20>

¹⁶ Rubenis, Rūdolfs. Latviešu studentu konkordiju Imantija un Zelmenis regālijas. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/54220>

¹⁷ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 39. l (Gada pārskati par Universitātes darbību 1929. gada 1. jūlijā-1939. gada 19. decembrī), 198. lpp.

¹⁸ Cēbere, Dzintra, 12.lpp

18. novembra gājienā pa priekšu, savukārt aizmugurē sekoja nekorporatīvās studentu organizācijas, nesot Latvijas valsts karogu. Ideoloģisko saspīlētību starp studentu akadēmiskajām mūža organizācijām mazināja, kad LU 20 gadu jubilejas svētku aktā studentu organizāciju pārstāvošo jumtorganizāciju pārstāvji **piestiprināja 8 gredzenus**¹⁹, apliecinot piederību LU akadēmiskajai saimei, neatkarīgi no ideoloģiskajām atšķirībām.²⁰

LU karoga liktenis

PSRS okupācijas varas reorganizētā Latvijas Valsts Universitāte karoga lietošanu aizliedza kā neatkarīgās Latvijas Republikas simbolu. Tomēr 1948. gada 15. jūnijā pats karogs **netika pakļauts iznīcināšanai**, bet tika nodots pastāvīgā glabāšanā Rīgas vēstures muzejam (mūsdienās RVKM).²¹ Līdz šodienai pats LU karoga oriģināls turpina glabāties kā kultūrvēsturiska vērtība, nevis LU regālija.²² Kopumā LU karogs kā regālija un simbols nokalpoja ļoti īsu laiku – no 1938. gada 16. novembra līdz 1940. gada 15. jūlijam (studentu akadēmisko mūža organizāciju slēgšana).²³ 1994. gadā latviešu zinātnu vēsturnieks, akadēmiķis un latviešu studentu korporācijas *Fraternitas Metropolitana* vecbiedrs **Jānis Stradiņš ierosināja dibināt LU karoga fondu**, lai saliedētu visas Latvijā darbību atjaunojušās studentu akadēmiskās mūža organizācijas LU karoga kopijas kopšanai. Tomēr ideja par LU karogu fondu nerealizējās, jo studentu akadēmiskās mūža organizācijas atturējās šajā jautājumā. Atturēšanās izskaidrojama ar faktu, ka mūsdienās studentu akadēmisko mūža organizāciju biedri ne tikai ir LU, bet arī citu Latvijas un ārzemju universitāšu studenti vai absolventi. Mūsdienās LU karoga kopija tiek izkārtā LU Lielajā aulā gan LU jubilejā (28. septembrī), gan Latvijas Republikas proklamēšanas dienas priekšvakarā katru novembri. Kopiju neizmanto tradicionālajā 18. novembra gājienā vai LU akadēmiskā gada atklāšanas svētkos *Aristotelis*.²⁴

¹⁹ LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 6. l (Latvijas Universitātes Padomes protokoli 1939. gada 18. janvārī-1940. gada 4.jūlijā), 95. lpp.

²⁰ LNA - LVVA. 3727. f. (Korporācija Lettonia), 1. apr., 198. l (Nākošam konventam priekšā ceļamās lietas, 1938-1939), 31., 40. lpp.

²¹ RVKM, VRVM 70060

²² Cēbere, Dzintra, 12. lpp.

²³ Stradiņš, Jānis., Varslavāns, Alberts., Porietis, Jānis., Ondzule, Irēna., Cēbera, Dzintra. Latvijas Universitātes svarīgāko notikumu hronika (1940-1993). No: Varslavāns, Alberts (atb. red.). *Latvijas Universitāte* 75. Rīga: Latvijas Universitāte. 1994, 71. lpp.

²⁴ Cēbere, Dzintra, 12. lpp.

Izmantotie avoti un literatūra

Arhīva un muzeja lietas (Nepublicētie avoti)

1. LNA - LVVA. 3727. f. (Korporācija Lettonia), 1. apr., 198. l (Nākošam konventam priekšā ceļamās lietas, 1938-1939), 31., 40. lpp.
2. LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 5. l (Universitātes Padomes protokoli 1936. gada 15. janvāris-1938. gada 14. decembris), 132. lpp.
3. LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 6. l (Latvijas Universitātes Padomes protokoli 1939. gada 18. janvārī-1940. gada 4.jūlijā), 95. lpp.
4. LNA - LVVA. 7427. f. (Latvijas Universitāte), 6. apr., 39. l (Gada pārskati par Universitātes darbību 1929. gada 1. jūlijā-1939. gada 19. decembrī), 198. lpp.
5. RVKM, VRVM 70060

LU dokumenti un periodika (publicētie avoti)

1. Latvijas Universitātes Satversme
https://www.lu.lv/fileadmin/user_upload/LU.LV/www.lu.lv/Dokumenti/Julijis_2019/LU_Satversme.pdf
2. Cēbere, Dzintra. Latvijas Universitātes karoga izcelsme. Cimbulis, Gunārs (galv. red.). *Universitas* (77/1997). New York: Latvijas Korporāciju apvienība. 1997, 11.-12. lpp.
3. Gailiņa A. Universitātei bijis arī karogs.- Padomju Jaunatne, Nr. 7(1989.01.10.)
<http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:palissue:113185|article:DIVL162|query:ANITA%20GAIL%204%AA%C5%A0A%20>
4. Karoga aicinājums.- Studentu Dzīve, Nr.79 (01.10.1939.)
<http://www.periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:palissue:237968|article:DIVL13|query:KAROGA%20AICIN%20C4%80JUMS%20>

Zinātniskā literatūra

1. Briedis, Juris (atb. red.). *Augstākās tehniskā izglītības vēsture Latvijā (2. daļa): Tehniskās fakultātes Latvijas Universitātē, Rīgas Universitātē un Latvijas Valsts Universitātē (1919-1958)*. Rīga: Rīgas Tehniskā universitāte. 2004, 543 lpp.
2. Grosvalds, Ilgars., Alksnis, Uldis. Latvijas Universitātes rektors profesors Mārtiņš Prīmanis. No: Tretjakova, Dita (sast.). *Profesors Dr. chem. Mārtiņš Prīmanis: Dzīve un darbs*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds. 2014, 50.-71. lpp.
3. Stradiņš, Jānis., Varslavāns, Alberts., Porietis, Jānis., Ondzule, Irēna., Cēbera, Dzintra. Latvijas Universitātes svarīgāko notikumu hronika (1940-1993). No: Varslavāns, Alberts (atb. red.). *Latvijas Universitāte 75*. Rīga: Latvijas Universitāte. 1994, 71.-88. lpp.
4. Rubenis, Rūdolfs. Latviešu student konkordiju Imantija un Zelmenis regālijas. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/54220>